

Bevallom, az első pillanatban csalódást éreztem, amikor az embert kerestem, és ehelyett gondosan készített, alaposan szerkesztett kimutatásokat, brigád-szerződéseket, kiértékeléseket tettem elém. Persze, minden csak ezek után válik igazán kézzelfogható valósággá.

A műszakiak. Czibulya János üzem-mérnök, akit egy mondatban talán úgy jellemeznék, hogy az üzem-mérnöki tevékenységén kívül még tucatnyi egyéb funkciója van, rendkívül energikus ember benyomását kelti, utánozhatatlanul rokon-szenves, és az a fajta ember, akit minden üzemben megtalálni, s akire mindent rá lehet bízni, mert lelkiismeretes. Még beleolvass egy-egy szerződésbe, mielőtt kézbeadná a vaskos pakszmetát — tenyérével elsimítja a számfületeket, de az is lehet, hogy a szerződéseket simogatja. Mert érzi bennük az embert.

A másik műszaki, Zagyvai Béla főmechanikus csendesesen vár, készül az újságíró kérdéseire, homlokát minduntalan összerántja, de egyébként alig lehet vele két mondatot egyfolytában végigbeszélni, mert szakadatlanul a telefonhoz hívják.

Kikeresem a turbinaüzemi TMK csoport szerződését. Nézegetem, néha viszsztatérek egy-egy sorra. A műszakiak türelmesen várják, amíg végigolvasom.

... Az éves tervben jóváhagyott fajlagos hőfelhasználás 100—100 kalóriával való csökkentése... az önköltségi újon 9 778 000 forint megtakarítás... A kongresszus tiszteletre indított versenyben... Konkrét feladatok... főjavítások ideje... havonta kétszer politikai tájékoztató... egymás segítése... a szakmai ismeretek bővítése, munkaidőn kívül hatvi négyórás csoportos szakmai oktatás... az általános műveltség növelése... irodalom, tudomány, film... a csoportos megbeszéléseken minderről a brigád tagjai beszélnek...

A másik papíron az eddigi teljesítés.

Íme, mennyi minden, mennyi nagy-szerű dolog kiderül az emberről, aki reggel kis készitáskájával eltűnik a gyárkapu mögött. Mennyi mindent vállal, mennyi mindent elhatároz, milyen hatalmas léptekkel iramodik előre, hogy a korszakkal lépést tartson! Nem, nem felejtő el, hogy a termelés egy-egy százalékával a fejében is nőni kell a tudományoknak, hogy neki is szüksége van Arany Jánosra és Erkelre, a műszaki tudományra és Munkácsyra. S szinte észre se vesszük, mi-escoda méretben növekedik a termelés és az általános emberi kultúra.

— Látja elvtárs — szakítja félbe gondolataimat a főmechanikus, mert mindent és alaposan meg akarnak magyarázni — látja, minden brigádnak van vezetője, patronálója...

— Ez a brigád nagyon közel áll ahhoz, hogy elnyerje a szocialista munkabrigád címet — csap közbe az üzem-mérnök hangja, és én önkéntelenül, kicsit mosolyogva egy öt évvel ezelőtti, szinte anekdotába illő, Ganz-gyári történetre gondolok.

A gyári fűvőzenekar kivonult az egyik, a versenyben elmaradt üzemrészbe. Megálltak a munkapadok között, s egy Strauss-keringőbe kezdtek. Általános meglepetés következett, különösen, amikor a zenekar tagjai közölték: mindez az üzemrész kiváló munkájáért történik. S a zenekar a keringő közepén abbahagyta a muzsikát.

— Majd visszajövünk, ha teljesítették a felajánlást. Akkor eljártunk a másik felét is — mondták a zenészek.

Mindez csak azért jutott eszembe, mert ha lenne az erőműben zenekar, még ráadásul is játszhatnának a turbina üzemi TMK-csoport dicséretére.

Esetleg azt hinné valaki, hogy mindezt mesterkélten dolog. Kiválasztottam az üzemben egy jól dolgozó brigádot, és most ezeket dicsérem, gondolván, hogy ezekkel lehet jó propagandát csinálni. Propaganda? Ha azt vesszük, akkor jószerint az egész üzem ilyen-fajta propaganda.

Czibulya János üzem-mérnök jól ismeri az üzem versenyéletét is, ha kérném, talán fejből elmondaná a rengeteg, száraz és nehezen megjegyezhető adatot.

— Huszonegy brigád versenyez az üzemben a szocialista munkabrigád címeért. Kétszázkilencvennégy fő. Harmincnyolc párttag, huszennyolc KISZ-tag. Ezek közül harmincöt jár általános iskolába, tizenkettő technikumba, tizenhét szaktanfolyamra, több mint ötven vesznek részt rendszeres pártoktatásban, három egyetemre jár, kettő általános gimnáziumba.

A GÖRÖNGYRŐL AZ ASZFALTRA

Motó: Lehet Kiss Péter. Mostanában az utcán is gallért feltűrve támaszkodik az őszi szélnek, reggelként látod, amint eltűnik a gyár kapuja mögött. Ismered. Ha a gyár felhőkbe szálló kéményfüstjét nézed, gondolsz-e arra, hogy egy nyaláb füstben az ő munkája is ott lebeg? Tudod-e, hogy mennyi a tevékeny része abból, amit te összefoglalva: életszínvonalnak nevezel?

Ez csak néhány arc az inotai erőműből. Egyszerű, de felejthetetlen arcok.

Kétszázkilencvennégy ember. Csaknem háromszáz munkás egy üzemben, akik ha az elején, az első hetekben nem is vártak valami rendkívül ettől a versenytől, ha néhol még gyanakodtak is, már régen észrevették, hogy ez más. Ez új. Ez nagyszerűbb. Ez tulajdonképpen, a termelés általános ötpörbája, amelyből természetesen nem maradhat ki a szakmai fejlődés, az általános műveltség, a közösségi érzés, mint a legmelegebb emberi érzés — sem.

Általános műveltség?

— Nehéz ugyan megállapítani, hogy otthon mennyire művelődnek a brigádok tagjai — mondja valaki, de szemtanú azonnal akad, aki az ellenkezőjét bizonyítja.

— Azt már tapasztaltam, hogy gyakran bejönnek a legényszállásra televíziós előadást nézni Csórról, meg a környező községekből. A brigádtagok.

— Talán abban nyilvánul meg legjobban, hogy egymással szemben is sokkal kulturáltabbak.

Mondják, hogy az üzemben alig hallani goromba szót, káromkodást.

— Nagyon sokan látogatják a művelődési otthon, szombat esténként, vasárnaponként csapatostul ballagnak haza.

— Megváltoznak az emberek. Ismerek egy brigádtagot, aki a télen egyszer az egyik várpalotai kocsmában éppen egy széken állt, amikor benyitottam. Amikor meglátott, szinte torkaszakadtából, részegen üvöltötte: jöjjön ide mérnök úr, hadd öleljem meg. Ezt az embert, amióta a brigád tagja, soha nem láttam részegen, de józanul sakkolni, olvasni a művelődési otthonban már igen.

Sokszor beszélünk mi arról, hogy az utóbbi tizenöt év alatt mennyit fejlődött a termelés kultúrája, de ritkán mérjük le azt is, hogy ez a termelési kultúra miképpen kerül vissza az emberbe, mit ébreszt benne, mivé alakítja.

Először az apró dolgokban jelentkezik. Aztán előfordul — mint az erőmű egyik üzemrészében elő is fordult —, hogy kevés a szakmunkás, sok a tennivaló, és egyszerűbb, kevesebb szakmai bonyodalmat jelentő munkát megcsinálnak a segédmunkások. Például a tápszivattyúk tömítését ma már a segédmunkások végzik az üzemben, azelőtt még csak gondolni se mertek erre.

Hol van már az a segédmunkási színpad, amely még tíz évvel ezelőtt is jellemző volt. Hogy csak állt a hatalmas gépek mellett, a szakmunkást egy kicsit istennek tartotta!

Tegnap, amikor az üzem ajtaján belépett, még félt. Ijesztő volt számára a gép, a zaj, és talán legszívesebben a kapuból visszafordult volna. S ha maradt, mindig — ha titokban is — kicsinek, törpének érezte magát.

Ma már „belekotárkodik” a szakmunkába, szaktanfolyamra jár, és versenyez.

Holnap szakmunkás lesz, a műszerfal előtt áll, és egyetlen gombnyomására szé-ületes erők engedelmessékednek.

Egymás segítése — olvasom a brigádszerződésben, és a közösségi érzés legmeghatóbb tanúságait mesélik az üzemben. Olyan tanúságokat, amelyeket valaha csak a nagy humanista írók tudtak komponálni. Ma emberi valóság.

Valakinek eszébe jut, hogy fel kellene hívni az üzemből Balogh László brigádvezetőt — a kazánüzemi TMK munkacsoportban dolgozik —, hogy saját szavaival mesélje el: mivel mutatkozott be a brigád.

Kedves, csillogószemű fiatalember, olyan, mintha nem is a műhelyből, de valami jó mulatságból szaladt volna fel hozzánk.

— Mi október elsején alakultunk csak. Hogy miért alakultunk? Láttuk, hogy a többi brigád milyen jól bevállal. Mi is megpróbáltuk, ne legyünk hitványabbak a többinél. Egyöntetűen szavaztunk.

— És a költözés? — kérdelem, mert a többiek már nagyjából elmondták a brigád első, gyárkapun kívüli „hadmozdulatát”.

— A megalakulás után talán hét-nyolc nappal történt, hogy Kéri Imre, az egyik brigádtag szabadságot kért...

Kérdezték tőle a brigád többi tagjai, hogy minek a szabadság? Mondja, hogy költözni akar. Az utca egyik végéről a másikra. Nem is tudja már, hogy melyikük volt az, aki elnevette magát és Kéri Imre vállára csapott.

— Csak nem bolondultál meg, komám? Ezért szabadságot kívenni? Kell az nekéd mások, fontosabb dologra. Majd mi munka után kivonulunk, aztán átköltöztünk. Háztól-házig.

Úgy is lett. Talán még az alkony se szállt le, amikor Kéri Imre minden holmija már az új lakásban volt.

Ez persze csak egyetlen példa, idő meg nincsen, hogy mindet elsoroljam. De szinte szemlátomást változik, javul az ember. Azelőtt gyakran megtörtént, hogy némelyek — esetenként sokan is — elkéstek a munkából. Azután megalakultak a brigádok, és egyre kevesebb lett a későnjáró. Mintha pontosabban kelnének reggelként az üzem többi dolgozói is.

Közösségi érzés, munkafegyelm, általános műveltség, egyetemes emberi magatartás — mind egy-egy versenyterület, s az inotai erőműben naponta javítják a rekordokat.

Szemben ül a világhosszúknak, egyik ujján hatalmas kötés. Szőke bajusza csaknem elvész az aról árnyékában, és egy kopott ceruzavéggel játszik.

Pethő Sándor lakatos, a turbina TMK munkabrigádból, amelynek brigádszerződését az imént olvastam.

— Tudja elvtárs — mondja minden különösebb kezdet nélkül, mintha előre készült volna, s a sok közbeszólás miatt némi szemrehányással a hangjában — volt a kongresszusi felajánlás, meg a felhívás a szocialista munkabrigád címeért. Aztán úgy gondoltuk mi huszonötén, a TMK turbinacsoport, hogy részt veszünk...

Figyelmesen nézi, hogy mit jegyzek, pedig elolvasni aligha tudja, mert szemben ül velem. Tekintete nyugodt, mintha mindig, még egy futó pillantással is hosszasan megpihenne. Alapos ember lehet, mert csak az ilyen emberek tudnak ennyire áthatóan, figyelmesen nézni.

— Aztán létrehoztuk ezt a brigádot. Minden héten tartunk szakmai megpolitikai előadást, de a dolgozók kedve szerint. Például a múlt héten a turbina működtetéséről és szabályozásáról volt szó. Általában fél kettőkor kezdjük az előadásokat, hogy mindenki elérje az autóbust, de néha kiszaladunk az időből, mint a múltkor is, amikor a gőzgépről volt előadás. Van minden brigádhoz egy-egy műszaki ember is, aki segít nekünk. A mienké Szóczi Gyula technikus. Naponta kapcsolatot tart a brigáddal, segít, tanácsot ad...

Gyanítom, de inkább megkérdem.

— Ki tartja a politikai előadásokat?

— Én.

Szerényen, halkán hullik belőle a válasza.

A brigádban egyedüli párttag, és ahogy a munkáról, az emberekről, a patronált tsz-ről beszél, csalhatatlanul érezni belőle a kommunista ember mély felelősségérzetét.

Hirtelen átsap a termelészövetkezet-re, mert szerény ember, s attól tart, hogy róla többet is kérdezek, ha a brigádról beszélgetünk. Tőviről-hegyire elmondja, hogy milyen lesz a kukoricagőre, milyen a formája, mennyi fér bele. Látható, hogy

mostanában minden szabad gondolatát szövetkezet patronálása foglalja el.

— Tudja elvtárs, én most egy kicsit el is maradtam a könyvolvasásban — mondja restelkedve, s az ujjain számolja, hogy mennyi könyvet olvasott az utóbbi időben — meg jövőre tanulni is szeretnék, mert itt egyébként is mindenki meg-bolydult, iskolába, tanfolyamra jár... Hát jövőre én is megyek iskolába... most még a tsz sok időt elvesz. Addigra azok is megerősödnek.

Húsz esztendővel ezelőtt ezredmagával ácsorgott az üzemek kapui előtt munkáért, s a világból talán csak annyi érdekelte, hogy a családnak enni kell, neki tehát dolgozni. Mindegy, hogy így vagy úgy, okosabban vagy hasznosabban, de dolgozni kellett. Erőt megfeszítve, s lázongása, keserűsége elcsorgott a veretékben. Valamikor iróniaszámba ment, ha valaki megjegyezte: a munka nem-sít. Értelmet talált nálunk ez a néhány szó. Nagyszerű értelmet. Mert a munka nemes tartalma, formája, kulturált formája — az emberekre is önmagájára, kulturáltabbá, okosabbá, tájékozottabbá és a tudományokkal szemben merészebbé teszi.

Kértem, hogy ismertessenek meg egy olyan emberről, aki valaha, amikor az üzembe jött, földműves napszámos volt. Aki a gyárat csak a mezsgye széléről látta füstölni, s anynyi köze volt hozzá, hogy ha reggel kúr-tolt, tudta, hogy hat óra van.

Csikosz Ferenc.

A műszertábla előtt ül a széken, mellette a segédgépész. Nagydarab, szőke fiatalember, s gondolom — szinte hajlik alatta a padló, ha lép. Kicsit bizalmatlan, inkább gyanakvó, és rejtélyesen mosolyog, mert nem hiszi, hogy éppen rá kíváncsi az újságíró.

— Én? — és meglepődve a mellére bök — nem csináltam én semmi olyant, amit az újságban ki lehetne írni.

Fél szeme a műszereken, s ilyenkor ügyet se vet másra. Azzal se törődik, hogy jegyzek-e valamit vagy se, pedig egyébként élénken figyeli a ceruza útját. Nyug-talan. Bevallja, attól tart: vajmi keveset mondhathoz, amit az újság nyilván-nossága megkövetel.

— Több mint négy éve jöttem a gyárba, mint segédmunkás. Belső salakos lettem. Aztán felkerültem ide.

— Ilyen egyszerűen ment?

— Nem. Persze, hogy nem — tiltakozik, és elgondolkozva kezébe ejti az al-lát. — Szóval az úgy volt, hogy láttam, a többi elvtársak tanulnak. Először na-gyon elkésedtem, hát hogyan érem én őket utol? Meg azért kevésbé bíztam magamban, de egyre csak fúrta az oldalamat. Mert ugye aki tud, annak könny-nyebb. Ismeri a gépet, szóval más. Aztán egyik reggel úgy indultam el otthonról, hogy a legközelebbi fűtőtanfolyamra be-iratkozom... Sikeresen elvégeztem... Aztán ehhez a szakmához szűkség volt egy lakatos tanfolyamra is. Azt is elvé-geztem. Pedig három évig tartott. Aztán idekerültem, mint kazángépész...

— Olvas?

Kényszeredett, bocsánatot kérő mosoly.

— Néha csak, mert ugye nagyon sok volt a tanulnivaló évekig, meg most is akad, de azért olvasok. Inkább a rádiót szeretem. Az van otthon.

— Azelőtt is akart tanulni? Mielőtt az üzembe került?

Tanácstalan, tétova vállrándítás, ami mindent kifejez.

— Nem. Nemigen... — bólogat mély-rehajtván a fejét, aztán mint akinek most jutott eszébe valami, hirtelen felélénkül.

— De még annyit megírhatna az elvtárs, hogy ötvenhétben megválasztottak szak-szervezeti bizalmiak.

Hosszú szünet, búcsúzáshoz készülő-dünk.

— Még eszembe jutott a verseny is — mondja átmenet nélkül —, arról is mon-danék valamit. A kongresszusi verseny-ről. Írják az újságok, mondják az üzem-ben, de az ember csak akkor érti meg igazán, ha sajátmagának is meg tudja magyarázni. Én meg úgy magyarázom, hogy a párt azt mondta: nekünk úgy jó, ha eddig meg eddig elmegyünk. Odaér-hetünk januárban is vagy februárban. De ha emitt még göröngyösebb az út, biztos, hogy az ember az aszfalra igyekszik.

Megéri, ha gyorsabban jár. Mert ha gyorsabban odaér, könnyebben meg gyorsabban tovább is mehet.

THURY ÁRPÁD